

Л.Л. Тихоненко
науковий співробітник
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 351.37

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Запропоновано визначення поняття «виховна робота в органах внутрішніх справ» та низку заходів щодо виведення зазначеної роботи на якісно новий рівень.

Ключові слова: виховання, виховна робота, працівники органів внутрішніх справ, наставництво.

Предложено определение понятия «воспитательная работа в органах внутренних дел» и ряд мероприятий по выводу указанной работы на качественно новый уровень.

Ключевые слова: воспитание, воспитательная работа, сотрудники органов внутренних дел, наставничество.

The article proposes a definition of "an educational work in the Police" and a row of measures to show out this work to a new.

Keywords: education, education work, police, mentoring.

Постановка проблеми. Виховна робота в органах внутрішніх справ у сучасних умовах покликана допомогти працівнику міліції правильно орієнтуватися в житті, сумлінно виконувати покладені на нього службові обов'язки, сформувати у нього любов до своєї Батьківщини, шанобливе, доброзичливе ставлення до громадян, високі професійно-моральні якості, внутрішню потребу дотримуватися законів.

Виховна робота є найважливішою складовою частиною всієї управлінської, організаторської діяльності в органах внутрішніх справ і тому якість та ефективність її виконання знаходиться під контролем Міністерства внутрішніх справ України. Але, незважаючи на це, відповідно до відомчих нормативних актів, вивчення стану справ на місцях та аналіз статистичних даних свідчать про зниження рівня морально-психологічного стану особового складу, у зв'язку з чим продовжують мати місце такі ганебні явища, як скоєння працівниками міліції злочинів і, як наслідок, притягнення їх до кримінальної відповідальності [1]. Так, за 6 місяців 2012 року суддями визнано винними та засуджено 222 колишніх працівники міліції, що на 20 осіб більше у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року [1].

Такі дії вкрай негативно позначаються на рівні довіри громадян до органів внутрішніх справ і викликають широкий резонанс у суспільстві, що зумовлює актуальність даної роботи.

Беручи до уваги необхідність удосконалення виховної роботи в органах внутрішніх справ, **метою** статті є визначення проблемних питань

організаційного забезпечення виховної роботи та можливих шляхів виведення її на новий рівень, що сприятиме приведенню її у відповідність до вимог сьогодення.

Новизна дослідження полягає у тому, що дана робота постає продовженням численних праць з визначення пріоритетних напрямків вдосконалення виховної роботи в органах внутрішніх справ.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У вітчизняній юридичній літературі питанням виховної роботи в ОВС присвячена значна кількість наукових праць О.М. Бандурки, В.С. Венедиктова, М.І. Іншина, С.М. Легуши, О.Ю. Синявської, О.В. Соболева, С.М. Ярового та інших вчених. Праці зазначених авторів можна вважати науковим фундаментом для подальших досліджень актуальних проблем виховання особового складу органів внутрішніх справ.

Виклад основного матеріалу. Для чіткого визначення поняття «виховна робота в органах внутрішніх справ» звернемося до напрацювань педагогічної науки, оскільки для педагогіки поняття «виховання» є базовим.

Так, А.І. Кузьмінський та В.Л. Омеляненко розглядають виховання як цілеспрямований і організований процес формування особистості, що передбачає формування у людини певних якостей відповідно до вимог морального, розумового, трудового, фізичного та естетичного виховання [2].

В.Л. Ортинський розглядає поняття виховання у широкому і вузькому соціальному значенні слова, а також у широкому і вузькому педагогічному розумінні [3]. Так, на думку автора, у широкому соціальному значенні виховання – це передавання соціального досвіду, накопиченого людством упродовж усієї історії, від старшого покоління молодшому. У вузькому соціальному значенні виховання – це спрямований вплив на людину суспільних інститутів з метою передати їй певні знання, сформувати необхідні навички і вміння, гідну поведінку, наукові переконання, суспільні цінності, моральні та політичні орієнтири, життєві настанови і перспективи.

У широкому педагогічному значенні виховання, на думку В.Л. Ортинського, представляє собою цілеспрямований, організований і систематичний вплив вихователів, організованого соціального педагогічного середовища з метою сформувати всебічно розвинену особистість. У вузькому педагогічному значенні виховання – це процес, спрямований на розв'язання конкретних виховних завдань щодо формування, розвитку і професійної підготовки особистості [3].

Серед науковців-юристів заслуговує на увагу думка В.С. Венедиктова, який дав визначення поняттю «виховна робота в органах внутрішніх справ»: цілеспрямований, здійснюваний з урахуванням індивідуальних особливостей працівника вплив, метою якого є формування та розвиток у нього особистої відповідальності за свідоме виконання вимог Конституції, законів та підзаконних актів України, Присяги працівника ОВС, Кодексу честі та Етичного кодексу працівника органів внутрішніх справ України, високої духовності і моральності, дисциплінованості, почуття

патріотизму, засвоєння морально-етичних норм поведінки [4, с. 29].

Відповідно до Положення про організацію виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ України, під виховною роботою в органах внутрішніх справ розуміється комплекс організаційних, морально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких та соціальних заходів, спрямованих на забезпечення формування і розвитку у працівників особистої відповідальності за свідоме виконання вимог Конституції та законів України, вірності Присязі, дотримання Кодексу честі, Етичного кодексу працівника органів внутрішніх справ України, високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, державного світогляду, засвоєння морально-етичних норм поведінки тощо [5].

Беручи до уваги наведене та враховуючи специфіку професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ, на нашу думку, під виховною роботою в органах внутрішніх справ слід розуміти цілеспрямований, організований, систематичний, здійснюваний з урахуванням індивідуальних особливостей працівника вплив на процес формування високопрофесійної особистості, з використанням комплексу організаційних, морально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких та соціальних заходів, спрямованих на забезпечення формування і розвитку у працівників високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, державного світогляду, засвоєння морально-етичних норм поведінки та особистої відповідальності за свідоме виконання вимог законів України та інших нормативно-правових актів.

Забезпечення високого рівня виховної роботи в органах внутрішніх справ повинно здійснюватися на основі вироблених практикою та узагальнених у теорії принципів. Підтримуючи думку В.О. Соболева [6, с. 356], визначимо основні серед них:

1. Безперервність, наступність, наступальність.

На жаль, на практиці замість системної діяльності спостерігається проведення разових заходів. Повсякденна індивідуально-виховна робота часто підміняється дисциплінарною практикою.

2. Індивідуальний і диференційований підхід до того, хто підлягає вихованню.

Індивідуальний підхід у вихованні передбачає врахування тих специфічних, індивідуальних умов, в яких визначається та чи інша риса працівника органів внутрішніх справ. Тут необхідно: по-перше, добре знати, в якому середовищі працівник зростав та виховувався; по-друге, його ставлення до служби, навчання, родини, товаришів, його інтереси та схильності, позитивні та негативні риси характеру, і, у зв'язку з цим, його поведінку в різних ситуаціях; по-третє, після всебічного вивчення особистості працівника докладати зусиль щодо усунення негативних якостей, одночасно розвиваючи та закріплюючи позитивні якості. Ці завдання можуть бути вирішені тільки якщо керівник знає основи педаго-

гіки і психології та у своїй практичній діяльності здійснює принцип диференційного підходу до працівників [7, с. 153–154]. Диференційований підхід вимагає застосування до працівника стимулюючих впливів. Залежно від його психологічних особливостей по-різному повинні застосовуватися методи покарання і заохочення.

3. Опора на позитивне в особистості і поведінці того, хто підлягає вихованню.

Щоб знайти позитивне в особистості працівника, слід вивчити мотиви його поведінки. Недисциплінованість працівника підрозділу може бути викликана факторами об'єктивного та суб'єктивного характеру, до яких належать: невисокий рівень загальної культури, відсутність відповідного виховного впливу з боку членів сім'ї та оточення; стан здоров'я, психічна нестійкість; пристрасть до спиртних напоїв (або інших хибних звичок); скандали в сім'ї; відсутність перспектив у роботі за обраним фахом.

4. Виховання у групі та за допомогою групи.

Важливо пам'ятати, що вплив групи на працівника сприймається по-різному і не завжди ефективно, тому тут необхідно застосовувати диференційований підхід.

Перелік принципів виховної роботи в органах внутрішніх справ можна продовжувати, але названі принципи, на наш погляд, є основними, додержання яких дозволить якісно здійснювати виховний вплив на працівників органів внутрішніх справ.

Важливо зазначити, що виховна робота в органах внутрішніх справ завжди була і залишається одним із пріоритетних напрямків роботи з персоналом, оскільки завдяки ефективному проведенню такої роботи здійснюється формування і розвиток особистісних якостей працівника органів внутрішніх справ як громадянина, професіонала, високоморальної особистості, що, у свою чергу, сприяє позитивному впливу на результативність вирішення оперативно-службових завдань, зміцненню законності і службової дисципліни, поліпшенню морально-психологічного стану особового складу та підвищенню авторитету серед населення.

Та, на жаль, на сьогоднішній день слід зазначити падіння довіри населення до працівників органів внутрішніх справ, про що свідчить дослідження, проведене Соціологічною групою «Рейтинг» наприкінці грудня 2011 року, за результатами якого лише 10 % опитаних висловили довіру міліції [8].

На нашу думку, актуальність та необхідність пошуку більш ефективних методів удосконалення виховної роботи в органах внутрішніх справ у цілому викликані:

1. Зниженням рівня морально-психологічного стану особового складу, яке проявляється у зростанні порушень дисципліни і законності.

2. Втратою професіоналізму і зниженням рівня загальної культури працівників.

3. Падінням у суспільстві рейтингу і престижу служби в органах

внутрішніх справ, довіри населення до їх роботи.

4. Великими фізичними, моральними і психологічними навантаженнями, дедалі сильнішим тиском на працівників органів внутрішніх справ з боку протиправних елементів. Все це посилюється політичною і економічною нестабільністю в країні, загостренням криміногенної обстановки, що, у свою чергу, знижує впевненість частини працівників у необхідності і корисності їх праці, апатію, байдужість до результатів службової діяльності.

5. Призупиненням законодавчим органом та рішеннями органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на місцях соціальних гарантій, пільг і компенсацій особовому складу.

У виховній роботі з особовим складом органів внутрішніх справ на сьогодні існує ще багато невирішених проблем, недоліків. Головні з них – це невміння і небажання керівного складу займатися роботою з підлеглими, формалізм при її проведенні, відсутність індивідуального підходу до працівників. Тоді як ґрунтовна теоретична підготовка, широкий кругозір, висока загальна і педагогічна культура керівників органів і підрозділів внутрішніх справ дозволить їм успішно вирішувати завдання щодо виховання особового складу. Ці завдання більш ефективно вирішуються, якщо начальник добре знає рівень загальноосвітньої та спеціальної підготовки працівника, його інтереси та здібності, якщо враховує у своїй роботі вікові, фізіологічні та психологічні особливості підлеглих. У цьому напрямку вбачається доцільним розробити Положення про організацію індивідуально-виховної роботи в органах і підрозділах органів внутрішніх справ України, враховуючи специфіку службової діяльності окремих органів і підрозділів.

Крім того, на якість виховної роботи впливає те, що основний її тягар лягає на плечі безпосередніх начальників, які мають виконувати ще й значний обсяг роботи відповідно до своїх функціональних обов'язків. При такій ситуації здійснення виховного впливу на підлеглих відкладається на останнє місце, і нерідкими є випадки, коли вчасно проведені виховні заходи сприяли б попередженню скоєння працівниками вчинків, що суперечать високому званню працівника органів внутрішніх справ.

Також одним з найбільш важливих у переліку тих завдань, які необхідно вирішувати при проведенні виховної роботи, є проведення профілактики професійної деформації працівників органів внутрішніх справ, оскільки це явище охоплює широке коло як молодих працівників, так і з досить великим стажем службової діяльності. Для ефективного виховного впливу на осіб, які піддалися професійній деформації, керівнику необхідно володіти знаннями щодо механізму та причин даного явища, розібратися в його ознаках, мінімізувати негативні наслідки впливу і, звичайно, навчитися протидіяти його руйнівному впливу.

Однією з найважливіших організаційних форм виховної роботи в органах внутрішніх справ є наставництво, яке відіграє значущу роль у вихованні, становленні та адаптації молодих працівників до роботи в орга-

нах та підрозділах внутрішніх справ. Але на сьогодні можна констатувати, що найчастіше виконання наставниками своїх функцій має формальний характер. Така ситуація склалася завдяки тому, що, як правило, наставники не зацікавлені у виконанні своїх наставницьких функцій у зв'язку з відсутністю матеріального та морального стимулювання цієї діяльності. Крім того, завантаженість на своєму робочому місці просто не дозволяє наставнику приділяти належну увагу молодому працівнику, а також те, що навіть у найдосвідченіших і підготовлених працівників можуть бути просто відсутніми навички та здібності до виховної роботи.

Висновки. Така ситуація з року в рік однакова, вона має стабільний характер. Звісно, що корінь проблеми лежить не в переліку виховних заходів або їх обсягах, а в самому підході до ідеї виховання. Домінантними рисами нових підходів має стати індивідуалізація виховного впливу та орієнтація на раціональний тип поведінки працівників органів внутрішніх справ. Вкрай важливо усунути з виховної роботи серед працівників органів внутрішніх справ елементи надмірної ідеологізованості, спрощенства, педагогічної безграмотності, а часом і відвертого примітивізму.

Отже, актуальним завданням виховної роботи в органах внутрішніх справ є підвищення якості цієї роботи та підготовка кваліфікованих кадрів для її проведення.

Бібліографічні посилання

1. Про оголошення рішень судів щодо притягнення до кримінальної відповідальності колишніх працівників міліції : наказ МВС України від 31.07.2012 № 661.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посібник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К., 2006. –
3. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / В. Л. Ортинський. – К., 2009.
4. Венедиктов В.С. / Виховання як важливий чинник формування нової генерації правоохоронців України / Венедиктов В.С. // Теорія і практика виховної роботи в ОВС України : матер. наук.-практ. конф. (1–2 жовт. 2004 р., Харків). – Х., 2004. – С. 26–31.
5. Про організаційно-нормативне забезпечення виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ : наказ МВС України від 25.11.2003 № 1458.
6. Соколов В.О. Менеджмент персоналу в органах внутрішніх справ : навч. посібник / В.О.Соколов, О. В. Соколов. – Х., 2007.
7. Синявська О.Ю. Принципи виховної роботи в органах внутрішніх справ / Синявська О.Ю. // Теорія і практика виховної роботи в ОВС України : матер. наук.-практ. конф. (1–2 жовт. 2004 р., Харків). – Х., 2004. – С. 152–155.
8. Правоохоронні органи України: довіра та оцінки населення, проблеми внутрішньої безпеки та готовність до співпраці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratinggroup.com.ua/products/politic/data/entry/13986/>. – Назва з екрану.

Надійшла до редакції 29.10.2012